

ARGUMENTS BASED ON AUTHORITY IN THE RELIGIOUS DISCOURSE

Sorin GUIA, Assistant Professor, PhD, "Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: The present paper presents the arguments of authority used in the contemporary Romanian religious discourse by examining a series of sermons delivered on various occasions and a number of recordings published on various Orthodox sites. Regardless of the persuasive force of the sermons, their structure is ultimately based on arguments regarding the Divine authority, the prestige and the truth revealed by the Holy Scriptures, the symbols of faith and the liturgical writings.

Keywords: rhetorics, sermon, discourse analysis, religious discourse, discourse strategies

Deși discursul religios este un discurs argumentativ, persuadarea, strâns legată de noțiunea de *cîmp al argumentării*, se face ținînd cont de o *etică a argumentării*¹. Se dorește adeziunea ca o consecință a trăirilor, a convingerilor și a credințelor religioase pe care oratorul și credincioșii săi le au în comun. Cel care vine la biserică este deja convins de învățăturile de credință, rolul predicatorului rezumîndu-se la sistematizarea și reactualizarea informației liturgice, biblice sau patristice. Oratorul trebuie să se raporteze permanent la auditoriu (să țină cont de experiențele anterioare și de nevoile de moment ale acestuia, să se adapteze contextului sau situației de comunicare²), dar trebuie să țină cont și de constrîngerile generice specifice acestui gen de discurs (raportarea la învățăturile biblice și dogmatice etc.), care, în schimb, îi oferă specificitatea și solemnitatea, care îi conferă legitimitatea.

Vom prezenta, pornind de la un corpus restrîns de predici românești ortodoxe actuale³, cîteva din strategiile utilizate de intervenientul argumentativ în demersul său de obținere a adeziunii interlocutorilor la o propoziție / teză, referindu-ne în special la argumentele bazate pe autoritate.

În categoria argumentelor bazate pe autoritate, vorbim de autoritatea persoanei, de autoritatea valorilor specifice și de autoritatea populară.

¹ Philippe Breton consideră argumentarea ca act esențial al activității umane, stabilind trei elemente care ajută la delimitarea acestui cîmp: „a argumenta înseamnă în primul rînd *a comunica*: noi ne aflăm într-o situație de comunicare, care implică, ca orice situație de acest tip, parteneri și un mesaj, o dinamică proprie; a argumenta nu înseamnă *a convinge cu orice preț* (...); a argumenta înseamnă a *raționa*, a propune o opinie a altora și a le oferi raționamente viabile pentru a o adopta”; cf. Philippe Breton, *L'argumentation dans la communication*, Éditions La Découverte, Paris, 1996, p. 16.

² Situația de comunicare este un concept cheie în abordarea pragmatică a discursului, concept cunoscut și sub termenul de „context”. Daniela Roventă-Frumușani, în *Semiotică, societate, cultură*, Institutul European, Iași, 1999 vorbește de *contextul psihologic al intențiilor și credințelor interlocutorilor*.

³ Corpusul cuprinde o parte din predicile anexate volumului Sorin Guia, *Discursul religios. Structuri și tipuri*, aflat sub tipar la Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Pentru cele disponibile on-line am indicat paginile web religioase care postează cuvîntări în versiuni text sau înregistrare audio. Pentru predicile care nu pot fi accesate pe internet, culese de subsemnatul în cadrul unui proiect de cercetare, am indicat numărul anexei din volumul sus menționat. Exemplificările noastre au avut în vedere și o predică rostită de mitropolitul Antonie Plămădeală, publicată în volumul *Cuvinte la zile mari*, Sibiu, 1989, p. 352-357.

a) *Autoritatea persoanei* (fie a divinității⁴ sau a Bisericii⁵, fie a textului sacru sau a unor autorități în domeniu, cum ar fi sfinții, martirii, apostolii, evangheliștii, autoritatea din ultima parte aflându-se sub egida celei dintâi, a divinității); o tendință generală a predicii religioase, explorată și în discursurile analizate este preferința pentru *argumentarea prin citate biblice și patristice*⁶, care conferă autoritate și asigură adeziunile la ideile religioase enunțate⁷. Vorbim astfel de argumentul autorității textului sacru. Pe lângă trimiterele scripturistice (unele citate, altele parafrazate prin intermediul Apostolului, Psalmilor și Evangheliei) sau invocarea tradiției și a pasajelor din Sfinții Părinți (uneori se face trimitere sau se citează chiar din duhovnici renumiți), întâlnim citarea din Simbolul de credință, dar și din scrierile și cântările liturgice sau din acatiste.

Citatele scripturistice sînt folosite atît în debutul discursului⁸, ca text ce introduce auditoriul în atmosfera specifică, dar și în interiorul discursului, în multe situații constituindu-se ca probă a tezelor susținute de către orator. Pastorală redactată de mitropolitul Moldovei și Bucovinei cu ocazia sărbătorii Nașterii lui Hristos, după dedicația specifică acestor discursuri⁹, debutează cu un citat din Galateni 2, 20: „Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine (Galateni 2, 20)” (*Teofan I*). Și alte discursuri au în fruntea lor un text din Sfînta Scriptură: „Spune Mîntuitorul nostru Iisus Hristos: «iar Eu zic iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvîntați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și va prigonesc»” (A 5); „«N-am venit să stric Legea, ci să împlinesc», zice Domnul Hristos (Matei 5,17)” (*Steinhardt*); „Și a zis Iisus sutașului: «Du-te! Fie ție după cum ai crezut» (Matei 8, 13)” (*Cleopa*).

Citatele scripturistice, utilizate ca argumente de autoritate în interiorul discursurilor analizate, sînt mult mai numeroase și vom aminti doar o parte din ele. Uneori trimiterea se

⁴ „Vedem că Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, în Sfînta Scriptură, neîncetat, îi îndeamnă pe oameni să se roage și să nu răspîlătească cu rău celor care greșesc” (A 5).

⁵ Autoritatea Bisericii și a valorilor bisericești este utilizată în secvențe precum: „De aceea se fac parastase și pomeniri rînduite de Biserica Ortodoxă” (An 3); „Biserica a rînduit unele răstimpuri în care sîntem îndemnați să închinăm pregătirii noastre pentru viața cea fără de sfîrșit” (*Stăniloae*); „Biserica a închinat duminica de azi, duminica din ajunul postului cel mare, amintirii izgonirii lui Adam din rai (...). Biserica vrea să ne arate azi că, așa cum prin lăcomie omul a căzut din iubire, tot așa prin post, (...) putem să ne ridicăm iar în raiul iubirii de oameni și de Dumnezeu din care a căzut Adam” (*Stăniloae*); „de care noi, Biserica, ne-am ferit să vorbim” (Bartolomeu); „Biserica ne stă la dispoziție pentru toate nevoile sufletești. Nu se poate fără Biserică. În afară de Biserică nu este mîntuire, cum spune un Părinte bisericesc” (*Antonie*).

⁶ În discursul religios, convingerea este guvernată de autoritatea textelor canonice, predicatorii urmărind să transforme textul sacru într-un model performativ, să realizeze un transfer al sacralului către realitățile cotidiene.

⁷ Sursa este o componentă importantă în strategia argumentativă, întrucît exercită un rol puternic în procesul de persuadare. Cînd este citată o sursă, în esență, este furnizat un argument bazat pe autoritatea expertului, pe autoritatea religioasă (cum susține biserica, sfîntul..., biblia), pe autoritatea masei (este bine știut faptul că..., cum știe fiecare); vezi Vincenzo Lo Cascio, *Gramatica argumentării. Strategii și structuri*, traducere de Doina Condrea-Derer și Alina-Gabriela Sauciuc, Meteora Press, București, 2002, p. 121-122.

⁸ Nu întotdeauna discursul debutează cu un text scripuristic; a se vedea, de exemplu, *anexa 2* din Corpus, care începe prin a face referire la evanghelia zilei („Astăzi, pericopa evanghelică rînduită de Sfinții Părinți a se citi, ne aduce în fața ochilor o întîmplare minunată săvîrșită de Mîntuitorul Iisus Hristos: vindecarea acelei femei”) sau *anexa 3*, care debutează cu o condițională, făcînd trecerea de la dimensiunea materială la cea spirituală („Dacă am putea privi cu mintea omenească printr-un microscop spiritual, am vedea mii și mii de cicatrice de pe urma durerilor și a suferințelor prin care ea a trecut”).

⁹ A se vedea prefetele și pastoralele lui Veniamin Costachi, publicate de Ilie Gheorghîță, în lucrarea *Un veac de la moartea mitropolitului Veniamin Costachi*, Tipografia sfîntei Mănăstiri Neamțu, 1946.

face în stil științific¹⁰ („«Mare este taina dreptei credințe», exclamăm în aceste zile împreună cu Sfântul Apostol Pavel, «Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a îndreptat în Duhul, a fost văzut de îngeri, S-a propovăduit între neamuri, a fost crezut în lume, S-a înălțat întru slavă»” – *Teofan 1*; „«Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încît pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viața veșnică»¹¹, a spus Însuși Hristos” – *Teofan 1*; „Împărăția cerurilor este dăruită încă din această lume pentru cel care devine «templu al Duhului Sfânt»” și mărturisește împreună cu Dumnezeiescul Pavel: «Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine»¹² – *Teofan 1*; „dumnezeiescul Pavel ne mai atrage și el atenția, cînd zice: «Ci propovăduim înțelepciunea de taina a lui Dumnezeu, ascunsă, pe care Dumnezeu a rînduit-o mai înainte de veci, spre slava noastră, pe care nici unul dintre stăpînitorii acestui veac n-a cunoscut-o, căci, dacă ar fi cunoscut-o, n-ar fi răstignit pe Domnul slavei» (1 Corinteni 2, 7-8)” – *Galeriu*; „bine știind, cum spune Sfântul Apostol Pavel, că «cei ce fac unele ca acestea, nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu» (Galateni 5, 19-21)” – *Sofian*); alterori se citează fără a se menționa sursa („și în inima părintelui răsuna cuvintele rostite de Dumnezeu încă din V.T.: «Eu sînt viu, voi sînteți vii»” – *Teofan 2*; „Pentru că părintele știa un lucru: că trebuie să fie următor Sfîntului Pavel, precum Sfîntul Pavel este următor Lui Hristos, care a spus «Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi»” – *Teofan 2*; „el se bucură, căci s-a împlinit cuvîntul pe care l-a rostit cu certitudine în inima sa de atîtea ori: «cît dorește cerbul izvoarele apelor, așa Te dorește sufletul meu pe Tine, Doamne»” – *Teofan 2*; „Făgăduința s-a împlinit în Duminica Cincizecimii, cînd, într-adevăr, S-a coborît Duhul Sfînt peste Sfinții Apostoli «ca o suflare» de vînt, sub chipul limbilor «ca de foc», și a revărsat în ei o putere nouă, necunoscută lumii pînă atunci (...)»¹³ – *Sofian*).

Există situații în care oratorul parafrazează, făcînd trimitere la evanghelia sau apostolul zilei ori la cunoștințele auditoriului, fără a oferi detalii referitoare la capitolele și versetele corespunzătoare („Așa și în pericopa evanghelică de astăzi, spusă prin gura Sfîntului evanghelist Luca, cum că Mîntuitorul Iisus Hristos, împreună cu ucenicii Săi și cu popor mult se apropia să intre în cetatea Naim, sau mai bine zis orașul Naim” – *A3*; „cum și în evanghelia de astăzi” – *A5*; „Ați auzit în Apostolul care s-a citit că se vorbea despre Sfînta Sfîntelor” – *Teofan Popescu*; „Știți din Noul Testament că din Maria Magdalena, care s-a apropiat de Iisus cu gînd ispititor, Iisus a scos șapte draci” – *Arsenie*; „În Epistola către Evrei a Sfîntului

¹⁰ În cazul *anexei 1*, un text redactat spre a fi citit de către preoți în toate bisericile Arhiepiscopiei Iașilor, trimitere la Timotei 3,16, Ioan 3, 16, I Corinteni 6, 19, Galateni 2, 20 se fac la sfîrșitul textului, în notele bibliografice, în timp ce *Steinhardt* vorbește despre sfîntul Ioan Botezătorul apelînd la fragmente scripturistice paralele (Matei 3,11 și Luca 3,16).

¹¹ Comentariul explicativ asupra celor enunțate anterior se face apelînd la un text scripturistic. Vezi, în acest sens și secvența din *Săniloae*, în care citatul scripturistic se integrează perfect în discurs, jucînd rol de explicitare („Iar Mîntuitorul Hristos ne poruncește ca în acest timp, cînd cerem lui Dumnezeu iertare de greșelile noastre, să iertăm și noi celor ce ne-au supărat cu greșelile lor, adică să nu-i mai urîm, ci să-i îmbrățișăm cu iubirea noastră. «Căci de nu veți ierta oamenilor greșelile lor, nici Tatăl vostru nu vă va ierta greșelile voastre» (Matei VI, 15)”), dar și predica părintelui Teofil Păraian, în care dialogul dintre Fecioara Maria și Sfînta Elisabeta este redat întocmai ca în episoadele biblice referitoare la Bunavestire, oratorul făcînd trimitere la evanghelia după Luca și indicînd, în același timp, capitolul și versetele corespunzătoare („A intrat în Sfînta Sfîntelor care este smerenia, pentru că la Bunavestire a zis către îngerul binevestitor «Iată roaba Domnului, fie mie după cuvîntul tău!» (Luca 1, 38), iar Sfînta Elisabeta i-a zis: «Binecuvîntat este rodul pîntecelui tău!» (Luca 1, 42)” – *Teofil*).

¹² Citatele scripturistice devin părți integrate ale enunțului referitor la prezența divinității în om; astfel, se interpătrund comentariile oratorului cu cuvintele scripturii, acestea devenind, uneori, surse corespunzătoare explicitării.

¹³ Oratorul citează scurte secvențe din Scriptură, fără a indica proveniența lor.

Apostol Pavel este scris că Domnul nostru Iisus Hristos, Arhiereul cel veșnic, n-a intrat niciodată într-o Sfântă a Sfințelor făcută de mână omenească” –*Teofil*; „Vedem, atât în V. T., cât și în N. T., avem exemple frumoase, temeuri scripturistice le spunem noi, în care se arată că mulți oameni au iubit pe vrăjmașii lor” (A5); „în Sfânta Evanghelie pe care am auzit-o cu toții astăzi”(Teofan Popescu), „așa cum ne spune Evanghelia de astăzi”(A18), „Și el a luat Scriptura și, spune Sfânta Evanghelie, s-a dus într-o țară străină”(A18), „Au ajuns, cum spune Evanghelia, să mănânce cele ale porcilor”(A18), „Și zice undeva un cuvânt: nu vă temeți când veți merge ca să dați răspuns, că Duhul Sfânt, care este în voi, acela vă va învăța ce să spuneți și ce să grați”(A18).

Dacă pasajele scripturistice reprezintă liantul argumentativ al discursurilor religioase, același lucru este valabil și în cazul *citadelor sau trimiterilor de ordin patristic*¹⁴: „Din Sfânta Fecioară întrupându-Se», spune Marele Vasile, Dumnezeu «S-a smerit pe Sine, chip de rob luând, făcându-Se pe Sine asemenea cu chipul smeritului nostru trup, ca să ne facă pe noi asemenea chipului slavei Sale»¹⁵ (*Teofan I*); „Omul, mărturisește Sfântul Simeon Noul Teolog, este chemat «să devină familiar lui Dumnezeu și casa, și sălaş al Treimii dumnezeiești, văzînd limpede pe Făcătorul și Dumnezeuul său și vorbind cu El în fiecare zi»” (*Teofan I*); „«Doamne, Dumnezeuul nostru, (...) precum din înălțime Te-ai plecat pentru noi, pleacă-Te și acum spre smerenia mea. Și precum ai binevoit a Te culca în peșteră și în ieslea necuvîntătoarelor, așa binevoiește a intra și în ieslea necuvîntătorului meu suflet și în întinatul meu trup», rostim în rugăciunea de pregătire pentru primirea Sfintei Împărășanii»¹⁶ (*Teofan I*); „Aceasta deoarece numai «degetul lui Dumnezeu lovește corzile minții și le îmboldește la grăire adevărată”, cum spune Sfântul Simeon Noul Teolog. Aceasta deoarece numai «Dumnezeu Cel ce sălășluiește în om îl învață pe un asemenea om despre cele viitoare și cele prezente, nu prin cuvînt, ci prin însuși lucrul, prin experiență și realitate»¹⁷(*Teofan I*); „Tot dumnezeiescul Palama spune: «Iată, și împărăția ne-a pregătit-o de mai înainte»”(Galeriu); „și ne spune Sfântul Grigorie Palama că atât de mult a sporit în rugăciune Maica Domnului în această perioadă, că «în inima sa a pus suișuri atât de înalte, încît a ajuns la Cer, prin rugăciune, și L-a atras pe Stăpînul Cerului»”(Galeriu).

Și în cazul argumentelor de ordin patristic, acestea sînt de multe ori generale, se fac prin parafrază, fără indicarea sursei: „și Sfântul Efreem Sirul spune acest lucru, că cei care doresc să schimbe învățătura creștinească (...), aceia sînt urîți lui Dumnezeu”(A5); „pentru că avea pecetea Lui Hristos așezată pe sufletului lui, pecete care, după mărturia Sfântului Simeon Noul Teolog, înseamnă să preiei păcatele altuia și să le consideri ca ale tale”(Teofan 2); „Rosteam și altă dată acest cuvînt al dumnezeiescului Palama, care zice: Dumnezeu, fire (natură) fiind, mai presus de orice fire, nu are a sui mai sus, la altă slavă”(Galeriu); „De aceea, spun Părinții, ne-a dat Dumnezeu credința: ca să-și facă, prin ea, locaș în inima

¹⁴ Rolul scrierilor Sfinților Părinți este de completare și de explicitare a unor secvențe insuficient lămurite în Scriptură, ținîndu-se cont de faptul că scrierile biblice nu sînt accesibile și comprehensibile în totalitatea lor oricărui tip de cititor.

¹⁵ Mitropolitul Teofan citează din Dumnezeiasca Liturghie a Sfântului Vasile cel Mare, Arhiepiscopul Cezareii Capadociei.

¹⁶ Citatul din rugăciunea a doua a Sfântului Ioan Gură de Aur, din canonul Sfintei Împărășiri, este construit în stilul rugăciunilor de cerere din acatiste; astfel, între laude și rugăciunea de cerere este interpusă o frază modală comparativă de tipul „precum ai făcut atunci cu ..., așa fă și cu noi, Doamne!”.

¹⁷ Repetiția anaforică de tip explicativ este urmată de citate din Sfântul Simeon Noul Teolog.

noastră”(Galeriu); „Știm din tradiție că acest drum a fost parcurs în mai multe zile de un alai numeros (...). Ni se spune că, atunci când au ajuns la templu, au fost întâmpinați de preoții templului și de un alt grup de copii (Teofan Popescu); „știm tot din tradiția bisericească, că proorocul Zaharia, care era atunci la templu, a prorocit despre Maica Domnului”(Teofan Popescu); „dupa cum ați auzit că zice Sfântul Grigorie Palama, că în inima ei, prin rugăciune să ajungă la Cer și să-L atragă pe Stăpînul Cerului pe pămînt”(Teofan Popescu), „după cum ni se spune în Viețile Sfinților”(Teofan Popescu), „pericopa evanghelică rînduită de Sfinții Părinți”(A2), „I-a dus la un han, han prin care sfinții părinți înțeleg sfînta biserică”(A18), „Știm din tradiție că acest drum a fost parcurs în mai multe zile”(Teofan Popescu), „Ni se spune că atunci când au ajuns la templu au fost întâmpinați de preoții templului și de un alt grup de copii”(Teofan Popescu), „Iată cîteva fragmente, din vechea tradiție, care s-au păstrat”(Teofan Popescu), „știm tot din tradiția bisericească, că proorocul Zaharia, care era atunci la templu, a prorocit despre Maica Domnului”(Teofan Popescu); „Acolo, după Tradiția Bisericii, preasfînta Fecioara Maria a stat 12 ani și fost educată împreună cu alte fecioare, pînă la vîrsta de 15 ani”(Teofil).

Unii oratori, mai ales ierarhi ai bisericii, citează și din *cugetările părinților duhovnici* din spațiul eclesial românesc, dar și din Muntele Athos: „«Dumnezeu nu iubește plîngăcioșii, Dumnezeu îi are în brațe doar pe luptători», spunea părintele adesea celor care se apropiau de dînsul cu inima zdrobită”; „Pentru că părintele știa un lucru: că trebuie să fie următor Sfîntului Pavel, precum Sfîntul Pavel este următor Lui Hristos”; „căci unde este adevărul, spunea părintele acum trei ani de zile, acolo este Biserica și Biserica este unde este adevărul și unde este ortodoxia”(Teofan 2)¹⁸; „căci, precum spunea un părinte de la Athos, bătrînii cheamă bătrînii spre împărăția cerurilor”(Teofan 2); „Și așa cum spunea Părintele Arsenie¹⁹ și repeta, Maica Domnului este tristă de cîte ori noi uităm să-i cerem ajutorul”(A8).

Și articolele *Simbolului de Credință* sînt invocate în cîteva predici: „totul s-a savîrșit «pentru noi și pentru a noastră mîntuire», cum rostim în Simbolul credinței”(Teofan I); „De aceea și Mîntuitorul Iisus Hristos a venit pe acest pămînt, s-a întrupat din Sfînta Fecioară Maria și a pătimit, a suferit, a fost răstignit și a înviat”(A3)²⁰; „În Simbolul credinței noastre creștine noi mărturisim despre Sfîntul Duh că El este «Domnul de-viață-Făcătorul, Care din Tatăl purcede, Cela ce împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și mărit, Care a grăit prin prooroci»”(Sofian); „este lucrul pe care-l mărturisim la sfîrșitul simbolului de credință: aștept învierea morților și viața veacului ce va să fie, amin”(A18).

Deși citarea din scrierile sacre (scripturistice și patristice) ocupă un loc însemnat în economia discursurilor analizate, citatele din cărțile de cult (din mineie, liturghier, utrenier, molitfelnic, cărți de rugăciune), din cîntările liturgice (axioane, irmoase, tropare), dar și din acatiste, folosite ca argumente de autoritate, se regăsesc frecvent în spusele oratorilor religioși.

În general, participanților activi la viața și la slujbele Bisericii, fragmentele *citate din scrierile liturgice* le sînt cunoscute, de multe ori aceștia intonîndu-le împreună cu slujitorii și

¹⁸ Referirile din *anexa 9* a Corpusului se fac la adresa Părintelui Arsenie Papacioc, la înmormîntarea acestuia, în necrologul rostit de către ÎPS. Teofan.

¹⁹ Ca arhiepiscop al Tomisului, ÎPS. Teodosie aduce în sprijinul afirmațiilor sale cuvintele renumitului duhovnic Arsenie Papacioc, de la Mînăstirea Techerghiol.

²⁰ Oratorul *anexei 3* rezumă episoade din viața lui Hristos în stilul Simbolului de credință.

corul bisericii. Din acest motiv, secvențele citate din astfel de surse constituie argumente de autoritate, fie integrându-se în discurs ca părți componente, fie explicitând sau completând spusele oratorului: „«Cerul și pământul astăzi s-au împreunat, născându-Se Hristos», cânta Biserica în ajunul zilei de Crăciun, «Dumnezeu pe pământ a venit și omul la ceruri s-a suit»”(Teofan I)²¹; „Ne-a ajutat și astăzi Sfântul Ioan Gură de Aur să-i cinștim prin Sfânta Liturghie care s-a săvârșit, în cadrul căreia ne-am adus *pe noi înșine și unii pe alții și toată viața noastră Lui Hristos*”²²(A7); „Și ochilor le e proprie lumina fizica, ochilor minții – lumina rosturilor, rațiunilor, legilor, iar ochilor credinței – *lumina lui Hristos, care luminează tuturor*, cum rostim, în timpul Postului Mare, la Liturghia darurilor”-Galeriu)²³; „Ne gândim la Maica Domnului *în timpul sfințelor slujbe*, când auzim: «Pe preasfânta, curata, preabinecuvântata, mărita, Stăpîna noastră, de Dumnezeu Născătoarea și pururea Fecioara Maria, cu toți sfinții să o pomenim»”(Teofil)²⁴; „Dar noi ne întâlnim cu Maica Domnului și *în alte zile la slujbele noastre*, când zicem: «Spăimîntatu-s-au toate de dumnezeiască mărirea ta, că tu, Fecioară neispită de nuntă, ai avut în pînțece pe Dumnezeu Cel peste toate și ai născut Fiu pe Cel fără de ani, pe Cel ce dăruiește pace tuturor celor ce te laudă pe tine»”²⁵ (Teofil); „Ne gândim la Maica Domnului când auzim *la sfințele slujbe*: «Pe Născătoarea de Dumnezeu și Maica Luminii, întru cîntări cinștindu-o, să o mărim»”²⁶(Teofil); „*La slujba Sfântului Maslu* este o alcătuire, o rugăciune către Maica Domnului, cu următorul cuprins: «Pe tine, preacuratul palat al Împăratului ceresc, ceea ce ești multlăudată, te rog, curățește-mi mintea mea cea întunecată cu tot felul de păcate și o fă locaș înfrumusețat al dumnezeieștii Treimi, ca să laud și să măresc puterea ta și mila ta cea nemăsurată, fiind mîntuit eu, netrebnicul robul tău»”²⁷(Teofil); „«Doamne, Dumnezeul nostru, (...) precum din înălțime Te-ai plecat pentru noi, pleacă-Te și acum spre smerenia mea. Și precum ai binevoit a Te culca în peșteră și în ieslea necuvîntătoarelor, așa binevoiește a intra și în ieslea necuvîntătorului meu suflet și în întinatul meu trup»”²⁸(Teofan I); „începînd toate rugăciunile noastre cu chemarea în ajutor a Sfântului Duh, Mîngîietorul, Care este împăratul ceresc - Duhul Adevărului și Sfințitorul vieții noastre -, și să ne rugăm, zicînd: «împărate ceresc, Mîngîietorule, Duhul Adevărului, Care pretutindenea ești și toate le plinești, Vistierul bunătăților și Dătătorule-de-viață, vino și Te sălășluiește întru noi și ne curățește pe noi de toată întinăciunea și mîntuiește, Bunule, sufletele noastre»”(Sofian)²⁹.

²¹ Pastorală de față face trimitere la stihira a doua de la Litie, din *Mineiul* pe luna decembrie.

²² În discursul rostit la sărbătoarea Sfinților Trei Ierarhi, oratorul încadrează o cerere din ecteniile Liturghiei și ale slujbelor religioase în secvența discursivă care elogiază activitatea Sfântului Ioan Gură de Aur.

²³ Se face trimitere spre Liturghia darurilor mai înainte sfințite, a Sfântului Grigorie Dialogul.

²⁴ Se citează fragmentul închinat Maicii Domnului din ecteniile rostite în timpul Liturghiei, Utreniei și Vecerniei, dar și în timpul slujbelor de săvîrșire a Sfințelor Taine.

²⁵ Este invocată cîntarea a V-a din canonul Născătoarei de Dumnezeu, care se cîntă la slujba Utreniei.

²⁶ Cîntare din timpul slujbei utreniei, căreia, de obicei, i se răspunde cu o alcătuire din veacul al VIII-lea, scrisă de Cosma Melodul, foarte răspîndită în biserica ortodoxă: „Ceea ce ești mai cinștită decît heruvimii și mai mărită fără de asemănare decît serafimii, care fără stricăciune, pe Dumnezeu Cuvîntul ai născut, pe tine, cea cu adevărat Născătoare de Dumnezeu, te mărim”.

²⁷ Citarea unei rugăciuni din slujba Sfântului Maslu este utilizată în *anexa 19* (dedicată sărbătorii Intrării Maicii Domnului în Biserică) ca text de introducere a auditoriului în atmosfera specifică a discursului.

²⁸ Este redată rugăciunea a doua a Sfântului Ioan Gură de Aur, din Canonul Sfintei Împărățiri.

²⁹ Cuvîntarea rostită de părintele *Sofian* Boghiu la Praznicul Pogorîrii Sfântului Duh se încheie cu invitația adresată auditoriului de a se raporta permanent la partea din rugăciunile începătoare în care este invocată cea de-a treia persoană a Sfintei Treimi.

Referirile la cîntările liturgice ca argumente de autoritate sînt mai rare în predicile studiate, cele mai multe întîlnindu-se în cuvîntarea Părintelui Teofil Părăian, cunoscut pentru abilitățile oratorice și pentru foarte buna memorie: „Ne gîndim la Maica Domnului cînd se spun cuvintele: «De tine se bucură, ceea ce ești plină de dar, toată făptura, soborul îngeresc și neamul omenesc; ceea ce ești biserică sfințită și rai cuvîntător, lauda fecioriei, din care Dumnezeu S-a întrupat și prunc S-a făcut Cel ce este mai înainte de veci. Că brațul tău - scaun l-a făcut și pîntecele tău mai desfătat decît cerurile l-a lucrat. De tine se bucură, ceea ce ești plină de har, toată făptura, mărire ție!»³⁰(*Teofil*); „Ne gîndim la Maica Domnului ca la ceea ce este mai presus de minte și de cuvînt, căci ni se spune: «Pe tine, Maica lui Dumnezeu, cea mai presus de minte și de cuvînt, care ai născut negrăit sub ani pe Cel fără de ani, credincioșii, te mărim»³¹(*Teofil*).

b) *Autoritatea valorilor specifice*³², cu rol de influențare a relației discursive cu auditoriul, are ca elemente și valori care definesc dominanta discursului religios: *credința* („Mare este taina *dreptei credințe*” –*Teofan I*), *smerenia* („Doamne, Dumnezeu nostru, (...) precum din înălțime Te-ai plecat pentru noi, pleacă-Te și acum spre *smerenia mea*” –*Teofan I*; „*Smerenia*, singura care înalță,³³ - *Teofan I*), *iertarea* („*iertarea*, singura care aduce iertare” – *Teofan I*; „așa cum nu ajunge să plivim pămîntul de buruieni ca să nu fie năpădit de ele din nou, ci trebuie și semănăm în locul lor grîu, sau flori frumoase și bine mirositoare, să punem în locul ei *iertarea* și *iubirea*, nu ajunge să ne înfrînăm de la cuvinte de bîrfire, ci trebuie să ne deprindem a vorbi de bine pe cei pe care îi bîrfeam înainte” - *Stăniloae*; „Pe cei adormiți întru Domnul, pentru care ați avut grijă să fie pomeniți la acest Sfînt Jertfelnic, să le dăruiască Dumnezeu acea fărîmă de lumină, care înseamnă *iertare*”³⁴- A7); *mărturisirea* („Trebuie să plîngem pentru păcatele noastre. Dar adevărul este că cine mai plînge pentru păcatele lui? Vine la *spovedanie* așa formal, spune cîteva păcate, iar după ce a ieșit de la duhovnic le face și mai mult decît atît”³⁵ –A3; „Iubiți credincioși, și la *mărturisire* și canoanele de *spovedanie* și Însuși Mîntuitorul Iisus Hristos ne îndeamnă, întreaga Scriptură ne îndeamnă, *să iubim pe aproapele*”- A5; „De aceea vă spun să faceți *spovedanie curată cum*

³⁰ Referindu-se la preacinstirea Maicii Domnului în spiritualitatea creștină, părintele Teofil Părăian împletește referirile sale privitoare la aceasta temă cu pasaje citate (fără însă a indica și sursa) din axioane, irmoase sau condace închinare Fecioarei Maria. În secvența la care facem referire, prelatul citează din Axionul Maicii Domnului, care se cîntă la Liturgia Sfîntului Vasile cel Mare, slujbă care se oficiază doar de zece ori pe an în spațiul creștin ortodox. În aceeași cuvîntare, enunțarea anterioară este întărită de Axionul Bunevestiri: „Biserica noastră ne-o prezintă ca fiind un «sacru înșuflețit», un chivot: «Ca de un sacru înșuflețit, ca de un chivot înșuflețit al lui Dumnezeu, nicicum să nu se atingă mîna necredincioșilor, iar buzele credincioșilor, fără tăcere glasul îngerului strigînd, cu bucurie să zică: Bucura-te, cea plină de dar, Domnul este cu tine!»” (A19).

³¹ Maica Domnului este elogiată și prin intermediul Irmosului la Înălțarea Domnului. În aceeași predică, formele de superlativ absolut prin care se scot în evidență calitățile Fecioarei Maria sînt preluate din troparul Născătoarei de Dumnezeu, cîntat în timpul Paraclisului Maicii Domnului: „Toate acestea s-au împlinat avînd-o în vedere pe Maica Domnului, care este «mai înaltă decît cerurile» și, dacă este mai înaltă decît cerurile Bisericii noastre, dacă este «mai curată decît strălucirile soarelui», sigur că prin aceasta a intrat în Sfînta Sfîntelor nefăcută de mîna omenească” (*Teofil*).

³² Valoarea devine autoritate și este utilizată ca argument al autorității, trecerea timpului conducînd la vehicularea unor rezultate care se caracterizează prin consens general.

³³ Valorile care definesc dominanta discursului religios sînt redade, în anexa 1, prin repetiția unor sintagme aflate în apozitie, prin intermediul cărora se face explicitarea.

³⁴ Oratorul are în vedere pomenirea celor adormiți la liturghie, scopul fiind de aducere aminte, dar mai ales de comuniune și sprijin spirituale.

³⁵ Spovedania este asociată cu plîngerea, cu spălarea spirituală, fiind văzută ca singura modalitate de ușurare în fața greutăților materiale și spirituale.

n-ați făcut în viața voastră” – *Arsenie 2*; „curățiți-vă sufletele voastre cu rugăciuni, cu spovedanie curată și cu post”³⁶ - *Arsenie 2*); *binele* („Biruiți răul cu *binele* căci de partea *binelui* e Dumnezeu și oare nu e mai tare Dumnezeu ca răul?” - *Arsenie 2*);

c) *Autoritatea populară* este reliefată prin întrebuițarea unor expresii populare românești, care actualizează, în discurs, un fond colectiv tradițional, armonizat cu cel din discursul individual al predicatorului: „În general, *în popor se spune așa*: «Cutare este ca Toma, e necredincios ca Toma»”(Calciu); „Pentru că spune iarăși, nu?, *un proverb românesc*: precum un măr stricat dintr-o ladă strică pe celelalte mere mai bune și trebuie scos, așa și acel om”³⁷ (A5); „*O sentință populară* spune: Dar din dar, se face rai. Unde domnește dragostea care se arată în darul ce trece de la om la om, ce nu e oprit nicăieri, ce e ca o circulație a iubirii, căci el constă nu numai din lucrul dăruit, ci și din inima celor ce-l dăruiesc, acolo e cu adevărat raiul”³⁸(*Stăniloae*); „*nu există*, (...) cum spune prea frumos limba românească, *plată fără răsplată*” (*Antonie*); „Nu spunem noi în vorba noastră românească, «*Cine dă, lui își dă!*»” (*Antonie*), „Românul are o vorbă: «Tot răul spre bine»” (*Antonie*). Avem, așadar, reflectarea competenței paremiologice pentru a amplifica, cu elemente de cultură, limbă și civilizație românească, ideile proprii, proverbele fiind legate de text prin simbolistica lor sapiențială.

Discursul religios este un discurs argumentativ care nu își propune atât schimbarea opiniilor receptorilor, cât mai ales consolidarea lor. Auditoriul joacă un rol fundamental, acțiunea predicării implicând o interacțiune între partenerii comunicării; ascultătorul este considerat partener egal în cadrul acestei interacțiuni. În funcție de acesta, oratorul își organizează și structurează predica. Indiferent de forța persuasivă a cuvântărilor religioase, scheletul acestora se sprijină, neconținut, pe argumente care au în vedere autoritatea divinității, a textelor scripturistice și patristice, a simbolului de credință și a scrierilor liturgice.

Bibliografie

Breton, Philippe, *L'argumentation dans la communication*, Éditions La Découverte, Paris, 1996.

Gheorghită, Ilie, *Un veac de la moartea mitropolitului Veniamin Costachi*, Tipografia sfintei Mănăstiri Neamțu, 1946.

Guia, Sorin, *Discursul religios. Structuri și tipuri*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, sub tipar.

Guia, Sorin, *Structuri argumentative în discursul religios. Cuvântarea religioasă prilejuită de sfințirea bisericii*, în *Limba română: controverse, delimitări, noi ipoteze (II). Pragmatică și stilistică* (Actele celui de-al 9-lea colocviu al catedrei de limba română, București, 4-5 decembrie 2009), editori: Rodica Zafiu, Adina Dragomirescu, Alexandru Nicolae, Editura Universității din București, 2010, p. 79-85.

³⁶ Rugăciunea, spovedania și postul sînt armele de care părintele Arsenie Boca vorbește în majoritatea predicilor sale.

³⁷ Oratorul face referire la cei care au plecat spre alte confesiuni (în încercarea de a-și proteja auditoriul), localitatea Cojoci, în care activează, confruntîndu-se cu problema neoprotentismului.

³⁸ Părintele Stăniloae pornește de la un proverb românesc, de la autoritatea valorilor cernute în timp, pe care îl explicitează, raportîndu-se mai ales la dimensiunea sa spirituală.

Lo Cascio, Vincenzo, *Gramatica argumentării. Strategii și structuri*, traducere de Doina Condrea-Derer și Alina-Gabriela Sauciu, Meteora Press, București, 2002.

Meyer, Michel, *Principia Retorica: teoria generală a argumentării*, trad. de Aurelia Stoica, studiu introductiv de Constantin Sălăvăstru, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2010

Robrieux, J.-J., *Éléments de rhétorique et d'argumentation*, Dunod, Paris, 1993.

Roventă-Frumușani, Daniela, *Argumentarea. Modele și strategii*, Editura Bic All, București, 2000.

Roventă-Frumușani, Daniela, *Semiotică, societate, cultură*, Institutul European, Iași, 1999.

Sălăvăstru, Constantin, *Teoria și practica argumentării*, Polirom, Iași, 2003.

Tuțescu, Mariana, *L'argumentation. Introduction à l'étude du discours*, București, Editura Universității din București, 1998.

Corpus

a) cuvântări disponibile on-line

Arsenie 1 Cuvântare rostită de Pr. Arsenie Boca în ziua de 22.02.1942 (<http://www.crestinortodox.ro/sfaturi-duhovnicesti/parintele-arsenie-boca-despre-lupta-postului-relele-68423.html>, accesat la data de 10 oct. 2012)

Arsenie 2 Cuvântare ținută de Pr. Arsenie Boca în ziua de 25.02.1942 (<http://oasteadomnuluiromanati.blogspot.ro/2011/11/ne-vorbeste-parintele-arsenie-boca.html>, accesat la data de 10 octombrie 2012)

Bartolomeu Cuvântarea ÎPS. Bartolomeu Anania la hramul Mînăstirii Nicula, județul Cluj, la data de 15 august 2000 (<http://www.youtube.com/watch?v=SMHhaBSLucY&feature=related>, accesat la data de 20 decembrie 2012)

Calciu Predică rostită de Pr. Gheorghe Calciu Dumitreasa, în data de 18 aprilie 1999, la Duminica Tomei (http://www.ortodoxmedia.com/inregistrare/741/calciu_duminica_tomei, accesat la data de 14 decembrie 2012)

Cleopa Predică rostită de Pr. Cleopa Ilie la Duminica a IV-a după Rusalii (<http://www.crestinortodox.ro/predici/predici-duminica/predica-duminica-iv-dupa-rusalii-71565.html>, accesat la data de 15 ianuarie 2013)

Galeriu Predică rostită de Pr. Constantin Galeriu (<http://www.crestinortodox.ro/predici/predici-duminica/predica-duminica-lasatului-de-carne-128860.html>, accesat la data de 14 ianuarie 2013)

Sofian Cuvântare rostită de Pr. Sofian Boghiu la Praznicul Pogorîrii Sfîntului Duh (<http://www.crestinortodox.ro/predici/predici-duminica/predica-duminica-rusaliiilor-71605.html>, accesat la data de 20 decembrie 2012)

Steinhardt Predică rostită de Pr. Nicolae Steinhardt la sărbătoarea Întîmpinării Domnului (<http://www.crestinortodox.ro/predici/predici-duminica/intampinarea-domnului-predica-parintelui-nicolae-steinhardt-71642.html>, accesat la data de 15 ianuarie 2012)

Stăniloae Predică rostită de Pr. Dumitru Stăniloae la Duminica izgonirii lui Adam din rai (<http://www.crestinortodox.ro/predici/predici-duminica/caderea-rai-caderea-iubire-87819.html>, accesat la data de 15 ianuarie 2013)

Teofan 1 Pastorală la Nașterea Domnului a ÎPS. Teofan, Mitropolit al Moldovei și Bucovinei (<http://www.crestinortodox.ro/pastorale/nasterea-domnului/pastorala-nasterea-domnului-2012-ips-teofan-138717.html>, accesat la data de 14 ianuarie 2013)

Teofan 2 Cuvântare rostită de ÎPS. Teofan, la data de 22 iulie 2011, la mănăstirea Techerghiol, la înmormântarea Părintelui Arsenie Papacioc (<http://www.razbointrucuvant.ro/2011/07/23/cuvantul-ips-teofan-la-sarutarea-cea-de-pe-urma-data-parintelui-arsenie/> - accesat la data de 15 ianuarie 2012)

Teofan Popescu Predică rostită de Pr. Teofan Popescu la Sărbătoarea Intrării Maicii Domnului în Biserică, la Mănăstirea Putna, județul Suceava (<http://www.razbointrucuvant.ro/category/parinti-si-invataatori/parinti-de-la-putna/ieromonahul-teofan-popescu/>)

Teofil Predică rostită de Pr. Teofil Părăian la sărbătoarea Intrării Maicii Domnului în Biserică (<http://www.crestinortodox.ro/predici/predici-sarbatori/intrarea-biserica-maicii-domnului-71646.html>, accesat la data de 15 ianuarie 2013)

b) cuvântări incluse în corpul anexat lucrării Sorin Guia, *Discursul religios. Structuri și tipuri*

A 2 Predică rostită de Pr. Constantin Chifan la duminica femeii cananeence în data de 29 ianuarie 2012, în comuna Arbore, județul Suceava

A 3 Predică rostită de Pr. Juravle Cristian Constantin, la data de 9 oct. 2011, în comuna Cacica, județul Suceava

A5 Predică rostită de Pr. Neculai Scheuleac, la data de 2 oct. 2011, în satul Cojoci, comuna Crucea, județul Suceava

A7 Predică rostită de Pr. Ionel Marian, la data de 30 ianuarie 2012, la Biserica „Sfântul Prooroc Ilie Tezvitianul” din Fălticeni, județul Suceava

A8 Predică ÎPS. Teodosie al Tomisului la data de 1 octombrie 2011, la hramul Mînăstirii Acoperămîntul Maicii Domnului din Dorna Arini

A18 Predică rostită de Părintele Arhimandrit Hrisostom Rădășanu la Sărbătoarea Întîmpinării Domnului (2 februarie 2012), la Mînăstirea Sihăstria Putnei, județul Suceava

Antonie *De veghe întru păstrarea și apărarea dreptei noastre credințe* (Cuvînt rostit de ÎPS. Antonie Plămădeală la sfințirea bisericii din Micfalău, jud. Covasna, în ziua de 28 noiembrie 1986; predica este inclusă în volumul *Cuvinte la zile mari*, Sibiu, 1989, p. 352-357)